

Відкритий доступ у світі: сучасний стан і напрямки розвитку

Костишин Сергій Олександрович

Інститут дистанційного навчання
Інженер

Відкритий доступ —

необмежений і безкоштовний доступ до наукової інформації через Інтернет з правом її вільного розповсюдження і використання
(на певних умовах)

Відкритий доступ

```
graph TD; A[Відкритий доступ] --> B[Журнали відкритого доступу «Золотий шлях»]; A --> C[Самоархівування «Зелений шлях»];
```

Журнали
відкритого
доступу
«Золотий
шлях»

Самоархівування
«Зелений
шлях»

Економіка відкритого доступу

Світова практика

Процес наукового публікування

1. Науковий журнал регулярно друкує рецензовані праці в певній галузі.
2. Науковець **розвиває** цю тематику, оформлює статтю і надсилає її у видавництво.
3. Видавництво платить за рецензування статті, публікацію журналу, розповсюдження і т. д.
4. Бібліотеки компенсують ці витрати, передплачуючи журнал.

Якщо безкоштовно доступні всі
статті...

Хто платить за рецензування?

Принципи

- Ефективна система публікацій життєво необхідна для науки.
- Незбалансовані зміни в бізнес-моделі можуть порушити науковий процес.
- Держава може виступити посередником і гарантом.

Видавництва відкритого доступу

Великі — беруть оплату за публікацію з автора

BioMed Central, PLoS, SpringerOpen

Малі та регіональні — шукають бізнес-модель

Bioline, IOP Publishing, Medknow, ...

Можливий вихід —

перекласти оплату з окремих університетів і наукових товариств на їх об'єднання (можливо, за підтримки держави)

Державна і міжнародна

підтримка відкритого доступу

США: Законодавство

America COMPETES Act (2010):

Координація прийняття політик відкритого доступу між держ. установами.

Federal Research Public Access Act (2010):

Гармонізація політик відкритого доступу.

Fair Copyright in Research Works Act (2008):

Заборона будь-яких обов'язкових для виконання політик відкритого доступу.

США: National Institute of Health

Основна урядова агенція США, що фінансує дослідження в галузі медицини, біології та охорони здоров'я (28% всього фінансування в галузі).

Із 2008 року всі роботи, що фінансуються NIH, розміщуються в відкритому доступі в PubMed Central.

Результат: вже депоновано понад 2 млн. повнотекстових статей.

США: Інші урядові установи

Національний центр атмосферних досліджень: політика відкритого доступу діє з 2009 р.

Інститут освітніх досліджень: політика відкритого доступу діє з 2009 р.

Офіс політики в науці і техніці: в кінці 2009 р. почалось громадське обговорення державної політики щодо відкритого доступу.

Євросоюз

7-ма рамкова програма

Програма наукових
досліджень ЄС на 2007...
2013 роки

ЄС: 7-ма рамкова програма

Із 2008 року наукові результати проектів, що фінансуються за деякими напрямками 7-ї рамкової, *рекомендується* розміщувати у відкритому доступі.

Напрями: охорона здоров'я, енергетика, екологія, ІТ (частина), соціальні, економічні і гуманітарні науки.

Пілотний проект охоплює 20% (за бюджетом) всіх досліджень, що фінансуються за цими напрямками.

ЄС: Інші програми

OpenAIRE: забезпечення пілотного проекту ЄС в рамках 7-ї рамкової (консультації, підтримка).

SOAR: вивчення практичного досвіду використання «золотого» відкритого доступу.

PEER: вивчення впливу повномасштабного і систематичного «зеленого» відкритого доступу.

OAPEP: розробка моделей публікацій відкритого доступу для книг з гуманітарних дисциплін.

Проект SCOAP³

SCOAP³ —

міжнародний консорціум з
фінансування публікацій відкритого
доступу в галузі фізики елементарних
частинок

(зараз на стадії підписання угод).

Наукове публікування (ще раз)

1. Науковий журнал регулярно друкує рецензовані праці в певній галузі.
2. Науковець розвиває цю тематику, оформлює статтю і надсилає її у видавництво.
3. Видавництво платить за рецензування статті, публікацію журналу, розповсюдження і т. д.
4. Бібліотеки компенсують ці витрати, передплачуючи журнал.

Наукове публікування (ще раз)

1. Науковий журнал регулярно друкує рецензовані праці в певній галузі.
2. Науковець розвиває цю тематику, оформлює статтю і надсилає її у видавництво.
3. Видавництво платить за рецензування статті, публікацію журналу, розповсюдження і т. д.
4. Бібліотеки компенсують ці витрати, оплачуючи за рецензування через консорціум.

Ідея SCOAP³

1. Бібліотеки перенаправляють свої передплатні фонди в SCOAP³.
2. SCOAP³ централізовано платить видавцям за рецензування.
3. Статті одразу після друку — в відкритому доступі.
4. Вартість для установи пропорційна кількості статей, що публікується її працівниками.

Більше про SCOAP³

- У проєкті задіяні установи з 24 країн світу.
- На 70% готовий до запуску.
- Буде забезпечено глобальний відкритий доступ для цієї дисципліни, незалежно від журналу, установи чи країни.
- Вартість — та ж, що й при традиційній передплаті.

Підсумок

Актуальні питання

1. Збереження економічного балансу в системі наукових публікацій.
2. Створення консорціумів та міжнародних об'єднань для лобювання ідей відкритого доступу та переговорів з видавцями.
3. Законодавче вирішення проблем відкритого доступу (в тому числі юридичних).
4. Розвиток інституційних репозитаріїв та поширення ідей відкритого доступу серед науковців.

Дякую за увагу

s.kostyshyn@gmail.com